

RAZISKOVATI SVOJE OKOLJE IN POTREBE VRSTNIKOV MALO DRUGAČE

V Evropi se uveljavlja nova veja sociološke znanosti, ki poskuša premostiti vrzel med teoretičnim znanstvenim raziskovanjem, ki zaznamuje akademsko delovanje in neposrednim opazovanjem vsakdanjega življenja s strani ljudi, ki to vsakdanjost tudi sodoživljajo. Tak način ugotavljanja značilnosti in potreb so poimenovali »občanska znanost« ali »občansko raziskovanje« /*citizen science*/.

Tisoči prostovoljcev v številnih državah se v zadnjem desetletju ukvarjajo z različnimi načini zbiranja, komentiranja in analiziranja podatkov, ki jih posamezni raziskovalci oziroma ustanove ne morejo doseči. Informacijsko-komunikacijske tehnologije in nova miselnost omogočata sodelovanje vse širše javnosti pri reševanju nekaterih najbolj perečih problemov vsakdanjega življenjskega okolja ljudi. Prostovoljci tako pridobivajo informacije o onesnaževanju okolja, spremljajo na tisoče rastlinskih in živalskih vrst, opazujejo vodo, nameščajo detektorje sevanja ipd. Občanska raziskovanja postajajo vse pomembnejša prav zato, ker vključujejo veliko število ljudi.

Pomen gibanja je zaznala tudi Evropska komisija, ki ga v Zeleni knjigi opredeljuje kot »večjo povezanost med znanostjo, družbo in politiko, kar omogoča demokratizacijo raziskav in na dokazih utemeljeno odločanje«. Način tovrstnega ugotavljanja potreb je že vključila v nekatere Erasmus projekte. Gre za proces katerega cilj ni zgolj spoznavanje realnosti, ampak tudi njena preobrazba.

Pristop v Sloveniji uveljavlja akademik prof. dr. Zdravko Mlinar. Tovrstno raziskovanje vidi kot sestavino vsakdanjega življenja. Že desetletja se zavzema za »preseganje institucionalne zamejenosti znanosti. Gre za dolgoročen proces, v katerem sama znanost postaja sestavina vsakdanjega življenja. Povečuje se raznovrstnost znanstvenega védenja, zabrisujejo se meje med disciplinami in institucijami, vse večji pomen pa dobivajo, mešani forumi, v katerih pri reševanju konkretnih problemov sodelujejo strokovnjaki in nestrokovnjaki.« Občanska znanosti torej predvideva povezanost med laičnim in profesionalnim delom, sodelovanje prostovoljcev, tudi starejših upokojenih oseb in aktivnih znanstvenikov, kar širše povezuje družbo. Oplemeniti lahko poznavanje konkretnih razmer v mestnih in v podeželskih okoljih.

Strokovnjaki več družboslovnih področij so v tem gibanju prepoznali tudi nekakšen skupen imenovalac prizadevanj enakega oz. enakopravnega udejstvovanja, soustvarjanja znanja in graditve »znanosti od spodaj«, npr. na področjih izobraževanja, zdravstva, ekologije, političnega odločanja, knjižničarstva, arhivskega dela, zbiranja in objavljanja podatkov, itd .

Občanska znanost bi utegnila do neke mere pokriti obstoječe praznine poznavanju in analizi potreb starejših prebivalcev. Dejavnost je gotovo praktično uresničljiva v lokalnih okoljih, ki za to izkažejo interes in imajo primerne oz. zainteresirane osebe v vrstah prostovoljcev. Tudi našemu delu bi lahko prinesla določeno dodano vrednost.

Predpisi o varstvu zasebnosti in osebnih podatkov onemogočajo razkrivanje in dostikrat dostop do tistih, ki so pomoči najbolj potrebni. »Tržno usmerjene raziskave javnega mnenja pa že a priori iz vzorcev izključujejo starejše od 75 let, čeprav je ravno med njimi veliko takih, ki bi

potrebovali pozornost in pomoč iz svojega okolja,« pravi dr. Mlinar. Problem dostopa do podatkov v obsegu in kakovosti, ki bi omogočali smotrno ukrepanje, zaznavamo in občutimo tudi mi pri svojem delu v naših temeljnih enotah, v društvih.

Akademik je o gibanju informiral tudi vodstvo ZDUS. Ocenjujemo, da je iniciativa koristna in načelno jo lahko podpiramo. Seveda pa za zdaj ni primernih programskih okvirov za kako dejavnost. To pa nas ne ovira, da ne bi pogledali možnih pozitivnih učinkov.

ZDUS bi v teku svojih programov, ki potekajo v društvih, utegnil odkriti zainteresirane članice in člane, ki bi se bili pripravljene preizkusiti v vlogi raziskovalcev upokojene generacije v svojem okolju. Starostna struktura našega članstva se v določenem delu društev res vztrajno viša, povečujejo se skupine preko 80, 85 in tudi 90 let. Pa vendar verjamemo, da so med nami, kljub letom, posamezniki voljni početi še kaj drugega ob tistem, s čemer se že ukvarjajo. Uvajanje nove dejavnosti bi mogoče pomenilo celo motiv za pridobivanje novega članstva, ljudi, ki bi vstopali takoj po upokojitvi in imajo dovolj ustvarjalne energije, so vedoželjni in veseli novih izzivov. Aktiviranje v okolju in programih ZDUS bi jim omogočalo vsaj še desetletje aktivnega udejstvovanja na njihovih interesnih področjih, pri čemer lahko računamo tudi na izziv občanskega raziskovanja.

To bi lahko obogatilo medgeneracijsko sodelovanje, pritegnitev novih mlajših generacij – učencev, dijakov, študentov ter profesorjev, raziskovalcev, ki bi se pridruževali z novim znanjem, spodbudami in usmeritvami. S takšnimi oblikami delovanja in strokovnjaki bi tudi ZDUS kdaj v bodoče lahko okrepil svojo moč in vlogo, mogoče obogatil programske vsebine tudi s svetovalno dejavnostjo.

Večji interes članstva za tako aktiviranje pa bi lahko pripeljal tudi do izraza te usmeritve v programskih okvirih ZDUS.

Jožica Puhar, podpredsednica